International Journal of Language Academy
E-ISSN: 2342-0251
DOI Number: http://dx.doi.org/10.29228/ijla.50026
Research Article

Yılmaz, S. ve Topkaya, K. (2021). Yazınsal metinde duygu - düşünce bağlamında dil - söz ilişkisinin incelenmesi. *International Journal of Language Academy,* 9 (2), …-…

Volume 9/2 June 2021
p. 1/21

Article History:
Received
20/03/2021

Accepted
13/04/2021

Available online
15/06/2021

YAZINSAL METİNDE DUYGU - DÜŞÜNCE BAĞLAMINDA DİL - SÖZ İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Analysis of Language – Word Relationship in the Context of Emotion – Thought in the Literary Text

Selim YILMAZ[1]

Kerametttin TOPKARA[2]

Öz

Düşünce ile söz arasında derin yapı çerçevesinde sıkı bir ilişki vardır. Öyle ki, düşünceler mecazî bağlamda bir su ise sözler bu suyu taşıyan kanallardır. Yazarın duygu coğrafyası, düşünce atlasında gezinmek istiyorsak onun söz haritasını bilmemiz gereklidir. Bu açıdan bakıldığında, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması olarak ele alınan bu çalışmada, "La Confession de Claude" romanının Türkçe çevirisi olan *Claude'un İtirafları* ışığında Fransız klasik yazar Emile Zola'ya dilsel, üslupsal ve yazınsal bir bakış açısı getirmeye çalışacağız. Uygulamalı Söylem Dilbilimi çerçevesinde, Zola'nın sözlerinden hareketle onun düşünce ve duygu dünyasını söylemsel açıdan çözümlemeye çalışacağız. Bunu yaparken dilsel göstergelerden hareket edip metni söylem bakımından irdeleyeceğiz. Bağlam içindeki anlama, sözce yapılarına, bu yapıların çözümlenmesine odaklanırken Batı dilbilim kuramlarında kullanılan kimi özel terimlere yer verilecektir. Emile Zola'nın *Claude'un İtirafları* romanı, yazarının kişisel yaşamından izler taşıması bakımından önemli olduğundan, *öznellik* bağlamında bu *kişiselliğin* yapıtın sözcelerine nasıl yansıdığı gösterilmeye çalışılacaktır. *Dilde öznellik olgusu* dışında, *söylemin devamlılığı, geçmişe dönüş, serzeniş/haykırma/kabullenme, sorgulama, doğrudan muhataba yönelme, yineleme/tekrarlama, ünlemsel ifade, bildirme sözcesi, duygu-düşünce ilişkisinde umutsuzluk* başlıklarında derlenen sözcelerden hareketle edebî eserdeki dil-söz ilişkisinin boyutları ortaya konmaya çalışılacaktır. Araştırmanın sonucunda, Emile Zola'nın duygu ve düşüncelerini kaleme alırken, dil – söz ilişkisi bağlamında kendine özgü bir biçeminin olduğu, farklı söylemsel yapıları ve söz sanatlarını yerine göre etkili bir şekilde kullandığı görülmüştür.

1 Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kadıköy, İstanbul, selimyilmaz@marmara.edu.tr, http://orcid.org/0000-0002-9028-4080
2 Öğr. Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni, İstanbul Erkek Lisesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, İstanbul, keramettintopkara@gmail.com, http://orcid.org/0000-0001-8822-6503

Anahtar Kelimeler: Dilbilim, Emile Zola, göstergebilim, söz-düşünce, sözce

Abstract

There is a close relationship between thought and word within the framework of a deep structure. In a metaphorical context, thought is the water and words are channels that carry this water. If we want to navigate through the writer's emotional geography of thought, we need to know his vocabulary map. From this point of view, in this study, which is considered a case study of qualitative research designs, we will try to bring a linguistic, stylistic, and literary perspective about French classical and naturalist writer Emile Zola in the light of Turkish translation of the novel *Claude's Confessions*. Based on Zola's words, we will try to analyze discursively his world of thought and emotion in the framework of Applied Discourse Linguistics. While doing this analysis, we will set out from linguistic signs and examine the text in terms of discourse. While focusing on the meaning in context, the analysis of the utterances, some special terms used in the Western linguistic theories will be included in the study. Since Emile Zola's novel is important in terms of carrying traces from the personal life of its author, in the context of subjectivity, we will try to show how the author's personality is reflected in his utterances. Apart from the phenomenon of subjectivity in language, based on the utterances compiled under the titles such as *continuity of discourse, return to the past, reproaching/shouting/accepting, questioning, addressing directly to the interlocutor, repetition, exclamatory expression, declarative utterance and despair in the relationship between feelings and thoughts*, the dimensions of the language-word relationship will be tried to be revealed. As a result of the study, it was seen that Emile Zola had a unique style in the context of language-word relationship while writing his feelings and thoughts, and he effectively used different discursive structures and rhetoric.

Keywords: Linguistics, Emile Zola, semiotics, word – thought, utterance

GİRİŞ

Bu çalışmanın konusu, Uygulamalı Söylem Dilbilimi[3] çerçevesinde Emile Zola'nın *Claude'un İtirafları* (1909) romanından seçilen yaklaşık 40 adet sözcenin gösterge analizi ve yorumu bağlamında göstergebilimsel bir yaklaşımla incelenmesidir. Edebiyatta roman, yani yazınsal metin söz konusu olunca Biçembilim, Sözbilim ve Toplumdilbilimi alanlarını ilgilendirse de biz burada daha ziyade Söylem ve Sözceleme Dilbilimi boyutunda kalmayı hedefliyoruz. Öncelikle çalışmanın bütüncesini (corpus)[4] oluşturan eserin ve Türkçe çevirisinin künyesi verelim:

Zola, E. (1909). *La Confession de Claude*. Paris: Biblothèque Charpentier. 1.Baskı: 1865.
Zola, E. (2011). *Claude'un İtirafları*. Çev. S. Yılmaz. İstanbul: İdeal Kültür Yayınevi. 1.Baskı.

Söz konusu romandan seçilen sözce örneklerinde *dilsel ve söylemsel bağlamda* ortaya çıkan göstergeleri incelemeyi planlamaktayız. Edebî eserin derin okumasını sağlayan modern dilbilimin olanaklarından yararlanacağız. Dolayısıyla, *edebî söylem ve üslubun* (fr. discours et style littéraire) derin yapısına inmek suretiyle sözceleri yorumlamaya çalışacağız. Bu bir durum çalışması olduğundan genelleştirmelerden uzak duracağız. Söz konusu olan bir yazar ve bir eseridir. Her ne kadar bütünden alınan bir parça bütün hakkında fikir verse de kesin yargılamalardan kaçınacağız.

[3] Bu çalışma Marmara Üniversitesi BAP Birimi tarafından desteklenmiştir. Yürütücüsü olduğum (S. Yılmaz) Çok disiplinli B tipi araştırma projesinin konusu "Disiplinlerarası Dilbilim – Çeviribilim Çalışmalarında Dil – Düşünce – İletişim"dir (Proje Kodu : SOS-B-100713-0347).
[4] Bütüncemiz bir Fransız romanı olduğundan ve çalışmada Batı Dilbilim kuram ve yöntemi kullanılacağından önemli bulunan bazı kavramların Fransızca karşılıkları bir tabloda makalenin sonunda yer almaktadır.

Çalışmanın metin çözümleme kısmına girmeden önce, sözce kavramının tanımını ortaya koymakta yarar vardır. Sözcenin farklı kaynaklarda yapılan çeşitli tanımları arasında, Vardar'ın (1988, s. 181) tanımı "sözce"yi sözlü dille bağdaştırarak ortaya koyması bakımından ilgi çekmektedir:

"Bir konuşucunun ürettiği, iki susku arasında yer alan söz zinciri parçası; sözceleme edimiyle ortaya çıkan söylem. Tümce, sözün çözümlenmesiyle elde edilen bir birimdir, sözceyse bu türlü bir işlemden önce belirlenen bir bütündür. Üretici dilbilgisi sözceyi, bir edim olgusu biçiminde yorumlayarak edinç olgusu saydığı tümceye karşıt bir kavram olarak ele alır; kimi dilbilimcilerse sözceyi tümce ya da birbirini izleyen tümceler bütünü olarak görür."

Sözlü dile ilişkin bu tanımdan hareketle, sözcenin iki temel bileşenden oluştuğunu söyleyebiliriz: Parçasal (fr. segmental) ve parçalarüstü (fr. supra-segmental) birimler. Parçasal unsurlar, biçim ve sözdizimiyle ilgiyken parçaüstü unsurlar, tonlama ile ilgili ögeleri içerir. Yazı diline ait olan romanda da sözlü dile ilişkin *parçaüstü göstergeleri* (noktalama işaretleri vasıtasıyla ünlemler, sorular, seslenmeler, bitmemiş sözceler, vs) görmek mümkündür. Ancak, biz bu çalışmada *Claude'un İtirafları* romanında önemli bulduğumuz parçasal unsurları ve göstergeleri incelemeyi hedeflemekteyiz. Sözcenin iki temel bileşenden oluştuğunu bir şemayla gösterelim:

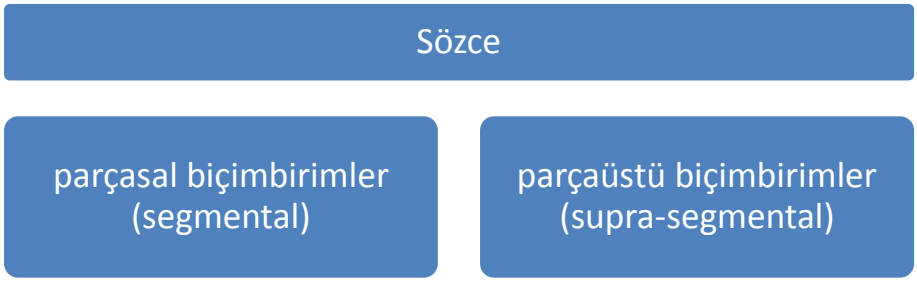

Şekil 1. *Sözcenin iki temel bileşeni*

Kısaca anlatmak gerekirse, burada "dilin doğal yapısı" ve barındırdığı çeşitli göstergeler üzerinde çalışarak "düşünce"yi okumaya, irdelemeye ve gün yüzüne çıkarmaya çalışacağız.

BÜTÜNCE (CORPUS) VE YAZAR

Öncelikle bir edebî romandan oluşan çalışma bütüncesini ve yazarını kısaca tanıtmayla başlayalım. Emile Zola, Fransız Edebiyatının 19. yüzyıl klasik yazarlarındandır. Yazar, özellikle Doğalcılık (Natüralizm) akımına uygun eserler üretmiştir. "Kelime manası itibariyle 'olabildiğince aslına uygun olarak tasvir etmek' demek olan Natüralizm (fr. naturalisme) Edebiyatta Realizmin devamı olarak görülür. Felsefe tarihinde materyalizmin eşanlamlısı olarak kullanılır. Güzel sanatlarda ise tabiatın sadıkane taklidi anlamını taşır" (Kefeli, 2009, s. 48). Çetişli (2011, s. 94), Natüralizmin ilkelerini şöyle sıralar: "Bilimsel/deneysel gerçekçiliği esas alma, nesnel olma, insanı fizyolojik yapısı, çevresi ve aldığı eğitimi bağlamında ele alma, mekân ve çevreye önem verme, tasvir etme, sanata toplumsal işlev yükleme, açık ve yalın bir dil ve üslubu benimseme." Emile Zola'nın eserlerinde az veya çok bu nitelikleri görmek mümkündür. *Claude'un İtirafları* romanında da gerek mekân tasviri gerekse mekânın psikoloji üzerindeki etkileriyle natüralist akıma uygun olduğu

görülmektedir. Sözcelere sinen derin anlama bakıldığında görülecektir ki Zola'nın dili ile düşünceleri arasında *gerçek* bir koşutluk söz konusudur.

Claude'un İtirafları Emile Zola'nın ilk romanıdır. Roman, 1865'te Paris'te basılmış; yazıldığı dönemde (19. yüzyıl) müstehcen bulunduğu için bir süre yasaklı romanlar arasında yer almıştır. Okulu bitirdikten sonra şair olmak hevesine kapılıp Paris'e gelen, tavan arasında parasız ve sefalet içinde yaşayan bir gencin (Claude) arkadaşlarına gönderdiği mektuplardan oluşuyor. Bu yönüyle roman, otobiyografik özellikler içermektedir. Tavan arasında yaşayan bu derbeder gencin arkadaşlarına gönderdiği mektuplarda düşkün bir kızla (Laurence) tanıştığını, ona âşık olduğunu, gündelik yaşama dair ayrıntıları, âşık olduğu küçük fahişeye namuslu bir hayat yaşatamadığını çeşitli zıt duygularla arkadaşlarına yazar. Zola, 19. yüzyıl Paris'indeki hayatın bir kesitini Claude'un gözünden yazdığı - aslında okurlarına - mektuplar aracılığıyla sunar. Romanda mektup türünün kullanılması, anlatılanların gerçeklik hissi vermesi bakımından kayda değerdir.

Romanın özeti şöyledir: Romanın kahramanı Claude, bir taşra kasabası olan Provence'dan Paris'e gelmiş genç bir sanatçı adayıdır. Paris'te karanlık, küçük, eski bir çatı katı kiralar. Hayata, aşka dair umutlar, hayaller besleyen bu romantik genç, yaşadığı evin alt katında Laurence adında bir kızla tanışır. Önceleri yardımcı olduğu bu kızın ahlaksız işler yaptığını düşünür. Ancak kendisine sığınan Laurence'a zamanla âşık olmaya başlar. Arkadaşlarına yazdığı mektuplarda söylediğine göre okul yıllarında hayal ettiği aşkın çok farklı, temiz, saf bir halde olduğunu ancak şimdi içinde bulunduğu durumu "sarhoşluğu kirli bardaktan içmek" olarak betimler. Romanın kahramanlarından biri de aynı binada yaşayan Pâquerette adında yaşlı bir kadındır. Pâquerette, Claude'un ilişkilerinde yol gösterici bir rol üstlenir. Yaşlı kadın, Claude'a tecrübelerini aktarmak istese de o bundan pek hoşlanmaz. Bu arada Claude, aynı apartmanda Provence'den çocukluk yıllarından tanıdığı Jacques ile karşılaşır. Jacques, yakışıklı ve kibar biridir. Sevgilisi Marie ise on beş yaşlarında güzelce bir kızdır. Kızın zayıf masum bir yüzü vardır. Jacques, onunla yeteri kadar ilgilenmemektedir. Claude, Laurence ile olan ilişkisini mantığıyla izah etmeye çalışıp onun "kirli" mazisini görmezden gelebileceğini düşünürken Pâquerette, Laurence ile Jacques arasında bir şeyler olduğunu iddia ederek Claude'un aklını karıştırır. Claude'un Marie ile ilgilenmesini ister. Laurence'ın eve geç geldiği zamanlarda Claude öfkeden kudurur ve bir seferinde Laurence'i tartaklar. Laurence'un kendisini sevmediğini düşünür. Bu duygu onu hırpalamaktadır. Durumu arkadaşı Jacques ile konuşur, Jacques ile Laurence'ın arasında bir şey olup olmadığını öğrenmeye çalışır. Jacques, Laurence'e bu kadar değer vermemesi gerektiğini onunla sadece gönül eğlendirmesi gerektiğini söyler, gönlünü ferahlatmaya çalışır. Bir gece Marie hasta yatarken Claude ona refakat etmektedir. O gece, pencereden Laurence ve Jacques'ı öpüşürken görür; öfkelenir, hiddetlenir. Bir yandan da Marie kucağında can çekişmektedir. Laurence ve Jacques'in yüzüne tüm öfkesini haykırır. Laurence'in yalvarmalarına kulak asmaz. Marie kollarında can verir, bunu gören Jacques yıkılır. Yaşadığı hayal kırıklığı sonunda Claude, Provence'e arkadaşlarının yanına döner.

ÇALIŞMANIN AMACI

Emile Zola'nın *Claude'un İtirafları* romanından seçilen sözceler ışığında yazarın *söz-düşünce* arasında kurduğu bağları çözümlemeye çalışacağız. Dil, duygu ve düşünce üçlüsü bağımsız olamaz, aralarında sıkı bir ilişkinin olduğu yadsınamaz. Bu karşılıklı bağı/ilişkiyi bir üçgen şemasıyla gösterebiliriz:

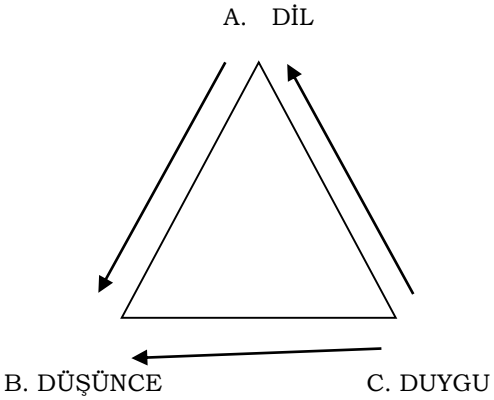

Şekil 2. *Dil – duygu – düşünce üçgeni*

Dil - duygu - düşünce açısından düşünüldüğünde, yazarın duygu ve düşünceleri seçilen sözceler aracılığıyla yansıtıldığı görülecektir. Dolayısıyla üslup çözümlemesi bir bakıma yazarın duygu ve düşünce evreninin keşfi anlamına gelmelidir. Seçilen tema ve temanın görünür yüzü söylem, topluma verilmek istenen mesajı okura en yalın ifadesiyle yansıtılır.

Şekil 3. *Dil – duygu – düşünce geçişi*

Martinet'ye (1979/1998) göre "dil, insan deneyiminin, topluluktan topluluğa değişen biçimlerde, anlamsal bir içerikle sessel bir anlatım kapsayan birimlere, başka bir deyişle anlam birimlere ayrıştırılmasını sağlayan bir bildirişim aracıdır; bu sessel anlatım da her dilde belli sayıda bulunan öz nitelikleriyle karşılıklı bağıntıları da bir dilden öbürüne değiştiren ayırıcı ve ardışık birimler başka bir deyişle sesbilimsel biçimde eklemlenir". Bir toplumun üyesi olan birey (yazar) de ürettiği eserlerle –aslında yarattığı dille- hem ait olduğu toplumu yansıtan bir ayna hem de kendine özgü bir evrendir. Biz bu çalışmada, Zola'nın yarattığı evreni, onun dilsel ürünlerinden seçtiğimiz sözcelerle anlamaya çalışacağız.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Dilbilimin kurucusu olarak kabul edilen Saussure'ün çalışmalarında ele aldığı üç temel kavram vardır: Dil (langue), Dil yetisi (langage) ve Söz (parole). *Dil yetisi*, doğal dildir; insanın doğal bir ürünüdür. *Dil,* daha ziyade genel ve evrensel boyutu olan uzlaşımsal bir iletişim aracını betimler; toplum içerisinde sosyal ve kültürel özellikleriyle öne çıkmaktadır. *Söz* ise bireylerin sahip olduğu yetiyi temsil eder; konuşma anlamına gelir. *Dil* ve *söz* kavramları karşıt gibi görünse de birbiriyle ilişkili bir ikili terimdir (dichotomie). *Dil yetisi* ise *dil* ile *söz* arasında bağ kuran bir köprü vazifesi görür. *Dil* ile *söz* arasındaki ilişkiyi karşılaştırmalı bir tabloda gösterebiliriz:

Tablo 1. Dil – Söz dikotomisi

DİL (Langue)	**SÖZ (Parole)**
Toplumsal/Uzlaşımsal	Bireysel
Zorunlu	Olası
Tasarlanmamış	Tasarlanmış
Geleneksel	Alışılmadık
Birey aktif rol oynamaz	Birey aktif rol oynar
Homojen	Heterojen

Söz, sözce ve gösterge analizinin ortaya konulmasıyla -söylem çözümlemesi yöntemi aracılığıyla- bir yazarın üslupsal, yani biçemsel derinliği gözler önüne serilir. Bu çalışmada *Claude'un İtirafları* romanından seçilen sözcelerden hareketle gösterge analizi yapılarak Zola'nın söylem ve üslup biçimi ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu uygulamalı dil ve söylem çalışmasında Dağılımsal Dilbilgisi yöntemi izlenecektir. Dağılımsal Dilbilgisi modeli çerçevesinde, söylem çözümlemesine uygun olarak dilsel ve söylemsel birim ve göstergeler belirlenerek ayrıştırılacak, biçimsel ve sözdizimsel düzlemde sınıflandırıldıktan sonra analitik olarak yorumlanacaktır. Söylem çözümleme odaklı bu yaklaşımı şu şekilde bir tabloyla göstermek mümkündür:

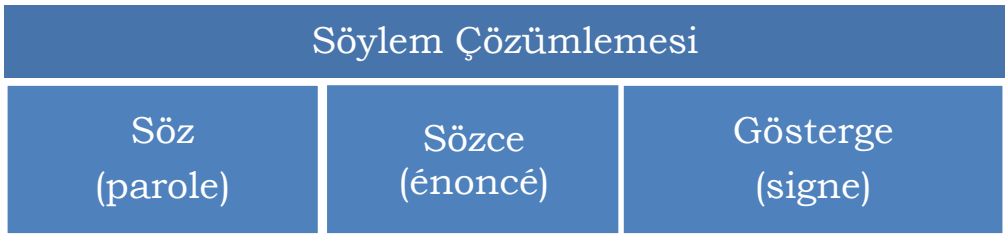

Şekil 4. *Söylem çözümlemesi*

Vardar (1988: 181) göstergeyi (fr. signe) şöyle tanımlar: "Genel olarak bir başka şeyin yerini alabilecek nitelikte olduğundan kendi dışında bir şey gösteren her türlü nesne, varlık ya da olgu; özel olarak, dilsel bir gösterenle bir gösterilenin birleşmesinden doğan birim, (*İm* de denir)." Saussure'e (1916/1998) göre "dil göstergesi bir nesneyle bir adı birleştirmez, bir kavramlar bir işitim imgesini birleştirir. İşitim imgesi salt fiziksel nitelikli olan özdeksel ses değildir; sesin anlıksal izidir, duygularımızın tanıklığı yoluyla biz de oluşan tasarımdır."

Göstergeyi im/imge (fr. image) olarak değerlendirdiğimizde üç boyutluluk göze çarpmaktadır:

1. Dilsel im/imge (fr. signe linguistique)
2. Duyusal im/imge (fr. signe émotive)
3. Düşünsel im/imge (fr. signe cognitive)

1. SÖYLEMİN DEVAMLILIĞI

Tablo 2. Örnek sözce (1)

No	Sözce	Göstergeler
1	*İşte* kış günü: hava sabah saatlerinde *daha da* serin ve Paris sise bürünüyor. (s.13)	İşte= Gösterme ön adı Daha da= Üstünlük belirteci

Dil-düşünce ilişkisini somut olarak ortaya koyan "işte" göstergesi beklenilen veya özlenilen heyecanlı bir duruma işaret ediyor. "Paris'in sise bürünmesi" sanatçının psikolojisini buğulu, puslu bir hava gibi yansıtması bakımından anlamlı bir betimleme olduğunu göstermektedir. "Daha da" ifadesiyle betimlemeye bir pekiştirme yapılarak söylemin anlatımı güçlendirilmektedir.

Tablo 3. Örnek sözce (2)

No	Sözce	Göstergeler
2	"Dostlar, *işte* gün *ağarıyordu*...(s.160)	İşte= Gösterme ön adı Ağarı**yordu**= Şimdiki zamanın hikâyesiyle çekimlenmiş eylem

Havanın betimlenmesinde "işte" sözcüğü ile birlikte kullanılan "ağarıyordu" eylemi, söylemin devamlılığını göstermektedir. Yazar süreklilik duygusunu, konuşma dilinde kullandığı göstergelerle somutlaştırmaktadır. Kullandığı *süreklilik* anlamı taşıyan biçimbirim (-yordu) dil-düşünce-duygu üçgeninde okura sürükleyici bir etki yaratmaktadır.

2. DİLDE ÖZNELLİK OLGUSU

Tablo 4. Örnek sözce (3)

No	Sözce	Göstergeler
3	*Ben*, dostlar**ım**, hüzünle yaşar**ım**: Ben**im** için kış mevsimi baharsız aşksız geçer. (s.13)	Ben= Kişi adılı Dostlar-ım= Ad-çokluk eki-iyelik 3. tekil kişi eki (seslenme/hitap sözü) Yaşar-ım= Geniş zaman birinci tekil kişi ile çekimli eylem (eylem-geniş zaman eki-birinci tek. Kişi eki) Ben-im= İlgi durumunda kişi zamiri (adıl-ilgi eki) Bahar-sız= Durum belirteci (ad-yokluk eki) Aşk-**sız** = Durum belirteci (ad-yokluk eki)

Yazar, "ben" kişi adılıyla sözcesine göreceli bir anlam katarak söylemini öznelleştirmiştir. Bir başka deyişle bu gösterge dil-düşünce ilişkisine bir "öznellik" boyutu kazandırmaktadır. "Dostlarım" hitabıyla okurlarını karşısına almış, adeta okuruyla konuşan bir yazar konumundadır. Sözceye hâkim olan "ben" duygusu, hem adıl göstergesinde hem de iyelik eklerinde kendini göstermiştir. Sözceye hâkim olan öznellik değeri, iyelik ekleriyle, kişi adılıyla ve birinci tekil kişi ekiyle belirginleştirilmiştir. Ayrıca "aşksız" ve "baharsız" sözcüklerindeki "-siz" eki hem hüznü pekiştirmiş hem de yokluğa duyumsatıcı bir anlam katmıştır. Bütün bu göstergeler, yazarın "dil- duygu-düşünce" evrenini dilsel göstergelerle *odaklayıcı* bir yöntemle ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Örnek sözce (4)

No	Sözce	Göstergeler
4	Çalışmanın kutsal neşesi var **üzerimde.** (s.20)	Yüklemsel gösterge: Üzeri-m-de = Ad (ad kökü- iyelik birinci tekil kişi eki- bulunma durumu eki) (isim yüklemi)

Bu örnekte, "kutsal neşe" ön ad takımı sözcede "çalışma" ismine sıradışı bir niteleme yapmaktadır. Devrik yapı sözlü dilin özelliklerindendir; bu sebeple "üzerimde" sözcüğü özellikle yüklemden sonra kullanılarak sözceye konuşma tonu verilmek istenmiştir.

Tablo 6. Örnek sözce (5)

No	Sözce	Göstergeler
5	Genç kadın için *utandı**m***, bakireliğinin *göz**üm**ün* önünde yok olduğunu *hissetti**m***. (s.26)	İsim/iyelik göstergesi: Göz-**üm**-ün = 1. tekil kişi iyelik çekimli ad Yüklemsel göstergeler: Utan-dı-**m** = Belirli geçmiş zamanda 1. tekil kişi ile çekimlenmiş fiil His-et-ti-**m** = Belirli geçmiş zamanda 1. tekil kişi ile çekimlenmiş birleşik eylem

Yazarın kullandığı öznel nitelikli göstergeler daha ziyade yüklemsel göstergelerdir. Duyumsanan durumun birinci tekil kişi ile çekimlenmiş eylemlerle verilmesi, *öznellik* olgusunu belirginleştirmiştir.

Tablo 7. Örnek sözce (6)

No	Sözce	Göstergeler
6	*Beni* istememe hakkın var ve *ben* de *geldiğ**im*** yere, köprü altlarına yatmaya *gider**im***. (s.35)	Ben-i = Belirtme durumu 1. tekil kişi adılı Ben = 1. tekil kişi adılı Gel-diğ-im = 1. tekil kişi iyelik eki almış sıfat-fiil Gid-er-im = 1. tekil kişi ile çekimlenmiş geniş zamanlı eylem

"Ben" bu sözcede ikincil görünümündedir. Bu "ben" göstergesini güçsüz, egosuz, silik ben olarak değerlendirebiliriz. Yazar-kahraman içinde bulunduğu psikolojik durumun etkisiyle olaylara hâkim olamadığından, kendini aşağılanmış ve etkisizleşmiş olarak görmektedir. Bu durumu dilsel göstergelerde de açık olarak görmekteyiz: Güçlü, egolu, hâkim "Ben" (Laurence) ile konuşan yazar (Claude), olayların etkisiyle güçsüz, egosuz, silik "ben"e dönüşmüştür. Bu durumu aşağıdaki şekilde gösterebiliriz:

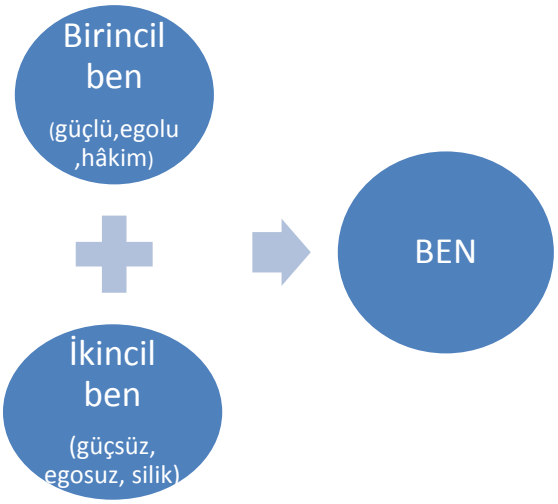

Şekil 5. *İki farklı "ben" düzlemi*

Ayrıca, bu duruma "belirtik ben" ve "örtük ben" karşıtlığı olarak da bakabiliriz. Bu dikotomiye (ikili terim) görünen ve görünmeyen "ben" de diyebiliriz. Yazarın bu sözcedeki ben'i "örtük ben"dir. Bu durumu şöyle tasvir edebiliriz:

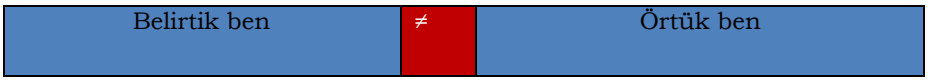

Şekil 6. *"Ben" karşıtlık dikotomisi*

Tablo 8. Örnek sözce (7)

No	Sözce	Göstergeler
7	Olaylar *beni* sürüklüyor, *ben* onlara ne egemen olabiliyor, ne de üstesinden gelebiliyor**um**. (s.58)	Ben-i = Belirtme durumunda 1. tekil kişi adılı Ben = 1. tekil kişi adılı Gel-e-bil-i-yor-um = Şimdiki zaman 1. tekil kişi ile çekimlenmiş yeterlik fiili

Dil-söz ilişkisi bağlamında bakıldığında, burada kullanılan göstergelerde "ben" vurgusu dikkat çekmektedir. Daha önce ifade ettiğimiz üzere burada kullanılan "ben"ler de ikincildir. Roman kahramanı, yaşamında aşk karşısında duyduğu çaresizliği, silikleşmiş, özgüveni kaybolmuş bir "ben" ile ifade etmektedir. Dil-duygu-düşünce ilişkisi ile dil göstergeleri arasındaki böylesi bir uyum, yazarın iç dünyasında kopan fırtınaları yansıtması bakımından önemlidir.

Tablo 9. Örnek sözce (8)

No	Sözce	Göstergeler
8	*Ben* de acınmak, okşanmak, sevilmek istiyor**um**. *Benim* de bir kalbe ihtiyac**ım** var. (s.68)	Ben = 1. tekil kişi adılı İsti-yor-um = Şimdiki zaman 1. tekil kişi ile çekimlenmiş eylem İhtiyac-ım = 1. tekil kişi iyelik ekiyle çekimli ad

Bu sözcedeki dilsel göstergeler özetle kişi adılı, isim ve yüklemdir. Dil-söz ilişkisi bağlamında, yazarın kullandığı 1. tekil kişi adılları (ben/benim) ile iyelik ve kişi ekleri sözceye *öznellik* vurgusunun egemen olmasını sağlamıştır. Yazar düşüncelerini okurlarıyla paylaşırken sürekli bu gösterge ve biçimbirimlere başvurur.

Tablo 10. Örnek sözce (9)

No	Sözce	Göstergeler
9	Sadece seven ve ağlayan tuhaf bir yaratık olmalıy**ım**, çünkü iç**im** sızladı, ilk adımlar**ımı** atmaya başladığımdan beri acı çekti**m**. Kolej yılları**m**, gözyaşı yılları**m** oldu. (s.74)	Ol-malı-y-ım= Gereklilik kipi 1. tekil kişi ile çekimlenmiş eylem İç-im = 1. tekil kişi iyelik çekimli ad Adım-lar-ım-ı = 1. tekil kişi iyelikle çekimlenmiş belirtme durumunda ad Çek-ti-m = Belirli geçmiş zaman 1. tekil kişiyle çekimlenmiş eylem Yıl-lar-ım = 1. tekil kişi iyelikle çekimlenmiş çoğul ad

Yazarın "1. tekil kişi eki" ve "1. tekil kişi iyelik eki" gibi biçimbirimlere sıkça başvurması, onun yoğun bir *öznellik* içinde olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Dil, duyguları yansıtan bir araç olduğuna göre yazarın duyguları sözleri ve kullanmış olduğu dilsel göstergelerle perçinlenmektedir.

Tablo 11. Örnek sözce (10)

No	Sözce	Göstergeler
10	Dünyada ondan başkasını göz**üm** görmüyordu, *benim* için o dünyaydı, hayattı, sevgiydi. (s.78)	Göz-üm = 1. tekil kişi iyelik çekimli ad Ben-im = İlgi durumunda 1. tekil kişi adılı

Bu örnekte, iyelik eki ve kişi adılı bir kez daha sözcedeki öznelliği vurgulamaktadır. Öznelliğe ilişkin bu sözce parçaları ve göstergeleri dilin, duygu ve düşünceleri aktarırken nasıl işlevsel kullanıldığını da göstermektedir.

Tablo 12. Örnek sözce (11)

No	Sözce	Göstergeler
11	Sarhoşluğ**um** ve Laurence, bu iki çirkefin bilinci içinde, zevk alıyordu**m**. (s.86)	Sarhoşluk-um = 1. tekil kişi iyelik ekiyle çekimlenmiş ad Al-ı-yor-du-m = Şimdiki zamanın hikâyesi 1. tekil kişiyle çekimlenmiş eylem

"Sarhoşluğum" ve "alıyordum" yüklemlerinin 1. tekil şahıs kullanımı sözcede dilin öznellik yanına dikkat çekmektedir. Aynı zamanda, karmaşık duygular içinde bulunan romanın kahramanı Claude'un aşk karşısındaki tutum ve duruşunu sergilemektedir.

Tablo 13. Örnek sözce (12)

No	Sözce	Göstergeler
12	*Kurumuş bir elmaya benzeyen* yüzü, daha fazla buruşmuş görünüyordu ve *tuğla kırmızısı solgun bir renge* bürünmüştü. (s.87)	Betimsel/biçemsel göstergeler (kıyaslama/benzetme söz sanatları)

Dilin sanatsal bağlamda kullanılması, ona estetik bir görünüm kazandırmıştır. Duygu, düşünce ve hayaller dildeki mecazî anlatımla, imgesel ögelerle daha ilgi çekici bir söyleme ulaşılmıştır. Biçem olarak kıyaslama ve benzetme söz sanatı kullanılmıştır. Bu sözcede kullanılan betimsel ve biçemsel göstergeler, yazarın dili kendine özgü bir retorikle kullanmasına örnek olarak verilebilir. Böylece sanatsal düzlemde *öznellik* vurgulanmaktadır.

Tablo 14. Örnek sözce (13)

No	Sözce	Göstergeler
13	Her baharda, kalb**im** gençleşir, beden**im** daha da hafifler. Tüm varlığ**ım** temizlenir. (s.89)	Öznel göstergeler: Kalb-im = 1. tekil kişi iyelik ekiyle çekimlenmiş ad Beden-im = 1. tekil kişi iyelik ekiyle çekimlenmiş ad Varlık-ım = 1. tekil kişi iyelik ekiyle çekimlenmiş ad

Bu sözcede, "kalbim", "bedenim" ve "varlığım" sözcükleriyle (ismin iyelik halleri), yazar düşüncelerini yineleyerek iyelik biçimbiriminin pekiştirici öznelliğine yaslanmıştır. Yazar, özellikle kendi bedeninden, kendinden somut örnekler vererek sözceleme durumu (fr. situation énonciative) bakımından *öznel bir bağlam* oluşturmak niyetindedir. Böylece öznellik olgusu otobiyografik bir anlam da kazanmıştır.

Tablo 15. Örnek sözce (14)

No	Sözce	Göstergeler
14	"Ne kadar mutsuz bir çocuk olduğ**um**u, iç**im**i kemiren ruhun ne denli zavallı olduğunu fark edemiyordu**m**." (s.100)	Öznel göstergeler: Ol-duğ-um-u = 1.tekil şahıs oluş eylemi İç-im-i = 1. Tekil şahıs iyelik çekimli ad Fark ed-emi-yor-du-m = 1.tekil şahış yetersizlik eylemi.

Sözcede kullanılan iyelik biçimbirimleri, kişi biçimbirimi sözcenin *öznellik* olgusunu yansıtır niteliktedir. Yazar, burada Claude üzerinden sözcelemede geçmişe (tr.geçmiş sözceleme /fr. énonciation passée) gönderme yapmak suretiyle çocukluk yıllarındaki ruh halini yansıtmak istemiştir. Bu örnek bize dilsel unsurların *geçmişe gönderme yapma* işlevini (fr. référence au passé) ortaya koymaktadır.

3. SORGULAMA SÖZCESİ

Tablo 16. Örnek sözce (15)

No	Sözce	Göstergeler
15	*Dostlar*, hayatın *bizim* için bir rüya olduğu günleri hatırlıyor *musunuz?* (s.14)	Muhataba yönelik göstergeler: Dost-lar = Çoğul ad (seslenme sözü) Hatırlıyor musunuz? = Muhataba yönelik soru Biz-im = İlgi durumunda adıl
➔ Muhataba yönelik (fr. interlocuteur)		

Yazar sözceye bir seslenme ile başlamış, düşünceyi bir soru ile tamamlamıştır. "Dostlar" hitabı ve "soru ifadesi" ile anlatıma konuşma havası yansıtılmaktadır. Sözcenin ilk göstergesi "dostalar" sözcelemsel bir hitap, bir seslenme sözcüğüdür. Yazarın böylesi sözce seçimi rastlantısal değildir; yazar, okurlarıyla adeta söyleşmekte, onlara içini dökmektedir. Başka bir deyişle, bir duygu paylaşımı niyeti söz konusudur. Diğer yandan "bizim" adılı ile kapsayıcı, kuşatıcı bir söylem geliştirilmiş; böylece okur sözceye dâhil edilmiş istenmiştir. Bu tür sözceler, bize bu hikâyenin *duygu – düşünce bağlamı* açısından paylaşma odaklı olmakla birlikte yazarın bir nevi otobiyografik bir eseri olduğuna yönelik önemli bir işaret olabilir.

4. GEÇMİŞE DÖNÜŞ / ATIF SÖZCESİ

Tablo 17. Örnek sözce (16)

No	Sözce	Göstergeler
16	*Nerede* **o** çayırlar**ım**, dereler**im**? *Nerede* **o** batan güneşler**im**? (s.16)	Nere-de= Bulunma durumunda soru adılı O= Gösterme ön adı Çayırlar-ım dereler-im= 1. tekil kişi iyelik ekleri
→ Geçmişe dair özlem duygusu		

Bu soru sözcesinde, "nerede" soru adılı ile "o" gösterme ön adı iki kez yinelenmiştir. Bu tekrarlama ya da yinelemeler yazarın arayış ve özleminin derin olduğu anlamına gelebilir. Sözcede kullanılan iyelik ekleri ile 1. tekil kişi eki "öznel" bir durumu daha iyi yansıtma amacı güdebilir. Sözce soru biçiminde olmasına karşın, gerçek bir sorudan ziyade bir sorgulama yapma işlevini görmektedir. Bu sözce, yazınsal alanda *sorgulama* (fr. questionnement) olgusuna emsal teşkil edebilecek özelliktedir.

5. SERZENİŞ / KABULLENME SÖZCESİ

Tablo 18. Örnek sözce (17)

No	Sözce	Göstergeler
17	Sevemiyor**um**, *burada* çalışamıyor**um**. (s.16)	Sev-e-mi-yor-um= 1. tekil kişi olumsuz yeterlik eylemi. Bura-da= Bulunma durumunda gösterme adılı (uzam göstergesi) Çalış-a-mı-yor-um= 1. tekil kişi yetersizlik eylemi.

Tablo 19. Örnek sözce (18)

No	Sözce	Göstergeler
18	*Hayır*, bu kadar *zavallı* olduğ**um**a göre, belki de yarın ölme**m** gerekecektir, çalışamıyor**um**. (s.33)	Hayır= kabul etmeme/reddetme göstergesi Zavallı olduğ-um-a= 1. Tekil şahıs niteleme yüklemi Öl-me-m= 1. tekil şahıs görünüş yüklemi Çalış-a-mı-yorum= Olumsuz yeterlik eylemi, şimdiki zaman, 1. tekil kişi çekimi (anlamsal değer)

Yukarıdaki iki örnekte, "Sevemiyorum" ve "çalışamıyorum" yüklemleri öznel bir olumsuzlama ile anlamsal ilişki içindedir. "Burada" adılı uzamsal bağlamı vermektedir; bu yönüyle bunun sözcelem değeri olan bir uzamsal gösterge olduğunu söyleyebiliriz. Bu sözcenin içerdiği derin duygu ve öznellik yazarın psikolojisini yansıtır niteliktedir.

6. DOĞRUDAN MUHATABA YÖNELME

Tablo 20. Örnek sözce (19)

No	Sözce	Göstergeler
19	Cesaret**im**in *az* olmasına kızıyor***sunuz***. (s.17)	Cesaret-im-in= 1. tekil şahıs iyelik ekinde ad Az= Azlık-çokluk belirteci (öznel gösterge) Kız-ıyor-sunuz= Şimdiki zaman / ikinci çoğul kişiyle çekimlenmiş eylem (muhataba yönelik gösterge)

"Az" azlık-çokluk belirteci ile yazar öznel bir eleştiri getirmiş; tatminsizlik duygusunu yansıtmış olabilir. "Kızıyorsunuz" ifadesiyle muhatabına yani okuruna yönelik duygu yansıtması içinde olabilir. Burada anahtar gösterge 2. çoğul şahıs "-siniz" *kişi biçimbirimi* (fr. morphème de personne) sözcenin doğrudan karşı tarafa yönelik olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Tablo 21. Örnek sözce (20)

No	Sözce	Göstergeler
20	*Bırakın* hayal göreyim**,** gururum *sizi* tedirgin etmesin. (s.17)	Bırak-**ın**= İkinci çoğul kişi buyurma kipinde eylem **Sizi**= Belirtme durumundaki kişi adılı Hayal gör-eyim= 1. tekil kişi buyurma kipinde eylem Tedirgin et-me-sin= 3. tekil kişi buyurma kipinde eylem

Yazarın bir sözce içinde üç buyurma kipli eyleme yer vermesi, yaşadığı derin üzüntü ve sıkışmışlığı yansıtır niteliktedir. Özellikle "ben"li ve "sen"li seslenmeler, sözceye yalvarır edası vermektedir. Söz – eylem ilşkisi ayrıca hareketli bir görüntünün zihinde canlanmasını sağlamaktadır. Bu örnekte, sözcenin karşı tarafa yöneldiğini gösteren işaretler "bırakın" buyurma kipli yüklem ile birlikte "sizi" kişi adılıdır.

Tablo 22. Örnek sözce (21)

No	Sözce	Göstergeler
21	*Kardeşlerim*, Laurence'a bir kadın kalbi yerine kanat vermek, *benim* için daha kolay olabilirdi. (s.38)	Kardeş-ler-im= İyelik 1.tekil kişi ile çekimlenmiş çoğul ad (ünlemsel gösterge) Ben-im= İlgi durumunda 1. tekil kişi adılı (öznel gösterge)

Sözcenin karşı tarafa hitap işlevi olan bir göstergeyle başlaması, yazarın içinde bulunduğu durumu paylaşma isteğinde olduğunu göstermektedir. Yazar, duygu ve düşüncelerini paylaşırken tereddüt içinde gelgitler yaşamaktadır. Bu kararsızlık durumu, yazarın diline de yansımaktadır. Arkadaşlarına yazdığı mektuplarda sık sık "kardeşlerim" hitabı derdine ortak arayan, dertleşme sıkıntısı çeken bir kişinin sızlanmaları, serzenişleri gibidir.

Tablo 23. Örnek sözce (22)

No	Sözce	Göstergeler
22	*Bilmediğiniz* bir dünyayla *karşı karşıya iseniz***,** bu dünya dokunaklıdır, içine girince çetin, oldukça şaşırtıcıdır. (s.64)	Bil-me-dik-iniz = Olumsuzluk yüklemi (2. çoğul şahıs) Karşı karşıya i-se-niz = Koşul ek fiili 2. çoğul kişi ile çekimlenmiş tekrar grubu

Dil-düşünce bağlamında yazarın ikinci kişiyle çekimlenmiş sözce parçalarına yer vermesi, duygularını okurla paylaşma isteğine yorumlanabilir. Sözcede hissedilen ikinci kişi, yazarın arkadaşları, dolayısıyla okurlarıdır. Düşünce, dilsel göstergelerle okura yansıtılmaktadır.

Tablo 24. Örnek sözce (23)

No	Sözce	Göstergeler

23	*Kardeşlerim ben* Laurence'ı *seviyorum.* (s.70)	Kardeşler-im= 1. tekil kişi iyelik ekiyle çekimlenmiş ad → Seslenme göstergesi Ben= 1. tekil kişi adılı Sev-i-yor-um= Şimdiki zaman 1. tekil kişi ile çekimlenmiş eylem

Yazar, "Kardeşlerim" hitabıyla, okurlarına içinde bulunduğu durumu adeta haykırmaktadır. Hitaptan sonra kullandığı 1. tekil kişi adılı ve eki, şimdiki zamanla birlikte söz konusu sevginin sürekliliğine işaret etmektedir.

7. YİNELEME / TEKRARLAMA

Tablo 25. Örnek sözce (24)

No	Sözce	Göstergeler
24	*Kardeşler, kardeşler, beni azarlamayın*, akıllı olacağım, çatı katını seveceğim ve sarayları *hiç* düşün**me**yeceğim. (s.19)	Kardeşler, kardeşler= Ünlemsel tekrarlama Ben-i= 1. tekil kişi adılı Azarla-ma-yın = 2. çoğul kişi buyurma kipi ile çekimli olumsuz eylem Hiç= Kesinlik belirteci Düşün-me-(y)eceğ-im= 1. tekil kişi gelecek zaman olumsuz eylem

"Kardeşler" çoğul hitabının tekrarlanması, yazar-okur ilişkisi bağlamında sürekliliği açımlayabilir. "Hiç" kesinlik belirtecinden sonra gelen olumsuzluk eki de düşüncedeki kesinliği ifade etmektedir.

Tablo 26. Örnek sözce (25)

No	Sözce	Göstergeler
25	Üzülmeme *izin verin*, hatırlamama *izin verin*, bir bakışta bütün gençliğimi görmeme *izin verin.* (s.71)	İzin ver-in= 2. çoğul kişi emir kipiyle ile çekimlenmiş birleşik eylem → Yineleme göstergesi

Dil-duygu-düşünce ekseninde düşünüldüğünde, sözcede başvurulan yinelemeler, yazarın ısrarlı yalvarma, yakarmaları gibidir. Diğer bir deyişle, konuşucu açısından güçlü bir rica minnet durumu söz konusudur. Yazar, sözcükleri tekrarlayarak sesin etkisiyle sözün etkileyiciliğinin yanı sıra, söz konusu duygunun muhataba dolaysız ve çabuk geçmesini sağlamaktadır.

8. ÜNLEMSEL SÖZCE

Tablo 27. Örnek sözce (26)

No	Sözce	Göstergeler
26	*Ne!* Bir varlıkta *bu kadar* balçık, bir kalpte *bu kadar pislik!* (s.25)	Ne!= Ünlem değeri kazanmış soru adılı Bu= İşaret adılı Kadar= İlgeç Pislik!= Ünlemsel niteleme adı

Yazar, dil-duygu ilişkisini "Ne!" ünlemi ve "...bu kadar pislik, ...bu kadar pislik!" sözce kesitleriyle duygularını dile dökerek yansıtmış oluyor. Yazarın sözceye ünlemsel değerler yüklemesi, okura şaşkınlık duygusuyla birlikte olumsuz bir hava duyumsatmaktadır.

Tablo 28. Örnek sözce (27)

No	Sözce	Göstergeler
27	*Ah!* Kızım *artık* sadece on beş yaşındasın. (s.44)	Ah!= Sesletim ünlemi Artık= Zaman belirteci

"Ah!" ve "artık" dil göstergeleri, dil-duygu ilişkisi bağlamında söyleme hüzün duygusu ile birlikte sitemkâr bir hava yansıtmaktadır. Bu ifadeler, yazarın duygu ve düşüncelerini umutsuz bir beklenti içinde yansıtan bir araç olarak düşünülebilir.

Tablo 29. Örnek sözce (28)

No	Sözce	Göstergeler
28	"*Aman Allahım!*" (s.57.)	Ünlemsel göstergeler: Aman= Ünlemsel sesletim Allahım!= Ünlemsel seslenme

"Aman Allahım!" sözcesi salt ünlem olarak dikkat çekmektedir. Burada dil-duygu ilişki parametresi, konuşucunun ne kadar karmaşık ve zor bir durumda olduğunu, kızgınlık, öfkeyle birlikte görünen karşısında "şaşırma, inanmama" duygu durumunu ortaya koymaktadır. Olay yaşayanın gözünde o denli vahimdir ki, neredeyse Allah'a yalvarma, yakarma, sığınma şeklinde bir haykırma, bir isyan durumu söz konusudur.

Tablo 30. Örnek sözce (29

No	Sözce	Göstergeler
29	"*Oh! kardeşlerim* acı çekiyorum acı!" (69)	Ünlemsel göstergeler: Oh! = Ünlemsel sesletim Kardeşler-im = Ünlemsel seslenme Acı çekiyor-um = Ünlemsel yüklem (1.tekil şahıs)

Konuşmanın "Oh!" sesletimi ile başlaması sözcenin ünlemsel bağlamı bakımından belirleyicidir. Sözcede kullanılan *ünlemsel göstergeler* ve yineleme, *dil - duygu ilişkisi* açısından değerlendirildiğinde yazarın hislerine tercüman olur nitelikte olduğu görülmektedir. Bu duygu yoğunluğu, bir sonraki ünlemsel sözcede düşünce de eklenmek suretiyle pekiştirilecektir.

Tablo 31. Örnek sözce (30)

No	Sözce	Göstergeler
30	"*Ah*, zavallı çocuk**!**" (s.101)	Ünlemsel göstergeler: Ah= Ünlemsel sesletim Zavallı= Niteleme sıfatı

Sözcenin "Ah!" ünlemiyle başlaması, söyleme derin bir iç sızısı, üzüntü ve melankoli (fr. tristesse) katmıştır. Duygu yoğunluğu göstermesi bakımından bu biçimbirimin kullanımı ve işlevi önemlidir. Diğer yandan "zavallı çocuk!" ünlemsel niteleme ifadesi bir *acıma/acınma* (fr. pitié) duygusunu da beraberinde getirmektedir.

Tablo 32. Örnek sözce (31)

No	Sözce	Göstergeler
31	"*Oh**!*** her türlü yarasının yetişkin bir çocuğu daha genç ve daha diri yapan zavallı *kalb**im!***" (s.124)	Ünlemsel göstergeler: Oh!= Ünlemsel sesletim Kalb-im!= 1.tekil şahıs iyelik eki çekimli ad

Bu sözcede kullanılan "Oh!" ünlemi ve "zavallı kalbim" sözcük öbeği, sözcenin derin yapısında dil - duygu ilişkisini tam anlamıyla karşılaması bakımından önemlidir. Yazarın seçtiği bu sözcükler, onun duygu derinliğinin okur tarafından yaşanmışçasına algılanmasını sağlamaktadır. Noktalama işareti olarak ünlemin kullanılması, sözceye ünlemsel bir değer katmakla birlikte yaşanılan bu duygu yoğunluğunu doğrulamaktadır.

9. BİLDİRME SÖZCESİ

Tablo 33. Örnek sözce (32)

No	Sözce	Göstergeler
32	İki temiz kalbin karşılaşması *nadir**dir**;* her zaman birinin hayranlığı, bir çiçek gibi *solacak**tır***. (s.29)	Nadir-dir**=** Bildirme ekli isim Solacak-tır**=** Bildirme ekli gelecek zaman çekimli fiil

Bu örnekte, "-DIr" bildirme eki, eklendiği sözceye bağlama göre *kesinlik* veya *olasılık* (fr. certitude/éventualité) anlamı katma işlevi gören bir biçimbirimdir. Yukarıdaki sözcede "nadirdir" ve "solacaktır" ifadeleri (isim ve fiil yüklemi) söyleme "kesinlik" katmakla birlikte birinci yüklem, nadide bir değeri ortaya koyarken ikinci yüklem, bu değerin olumsuzlukla sonuçlanacağı anlamını vermektedir.

Tablo 34. Örnek sözce (33)

No	Sözce	Göstergeler

33	Var olan her şey Paris'**tir**, çamuruyla, sefaletiyle odam**dır**; var olan her şey Laurence'**tır**, utanç**tır**, bu kadına olan sevgilerim**dir**. (s.75)	-DIr = Bildirme eki → Yüklemsel göstergeler (5 adet)

Bu sözcede, "-DIr" bildirme biçimbiriminin sözceye hüküm verme, yargıyı tamamlama anlamlarını kattığı görülmektedir. Yazar, duygu ve düşüncelerini bildirme biçimbirimiyle güçlü bir biçimde aktarmaktadır. Burada, -DIr göstergesinin eklendiği isimleri *vurgulama/pekiştirme* işlevini yerine getirdiği görülmektedir.

10. DUYGU-DÜŞÜNCEDE KARŞITLIK

Tablo 35. Örnek sözce (34)

No	Sözce	Göstergeler
34	Hayatı onda incelemek, onunla birlikte *yükselmek* için, *inmek* istedim. (s.39)	Yüksel-mek = eylem adı İn-m ek = eylem adı → Karşıtlık ilişkisi

Yazarın sözcesinde karşıt anlamlı göstergelere yer vermesi, dil-düşünce bağlamında psikolojisini yansıtması bakımından önemlidir. Günlük hayatta karşılaşılan karşıt durumlar, yazarın iç dünyasında da devam etmektedir. Bunu yazar, karşıt anlamlı göstergelere başvurarak ifade etmektedir: "yükselmek" ve "inmek" fillerinin mastar haliyle kullanımları.

11. DUYGU-DÜŞÜNCEDE UMUTSUZLUK

Tablo 36. Örnek sözce (35)

No	Sözce	Göstergeler
35	*Kardeşlerim*, en ufak bir umud**um** kalmadı, artık bu kızla uğraşmak istemiyor**um**. (s.54)	Kardeş-ler-im= İyelik 1. tekil kişi ile çekimlenmiş çoğul ad Umud-um= İyelik 1. tekil kişi ile çekimlenmiş ad İste-mi-yor-um= Şimdiki zaman 1. tekil kişi ile çekimlenmiş olumsuz eylem

Sözceye bir hitapla başlanıp 1. tekil kişi iyelik ve kişi ekleriyle çekimlenmiş ad (umudum) ve eyleme (istemiyorum) yer verilmesi, duygu-düşünce ilişkisindeki umutsuzluğu gösterir niteliktedir. "Kardeşlerim" doğrudan muhataba konuşulduğunu gösteren bir sözcelemsel hitap sözcüğüdür. Sözcedeki bu birincil kullanımlar ve olumsuzlama (olumsuz yapıdaki yüklemle), yazarın geçmiş deneyimlerine ilişkin düşüncelerini okura yansıtan önemli göstergelerdir.

Tablo 37. Örnek sözce (36)

No	Sözce	Göstergeler

36	Sefalet *bizi* nişanladı ve can çekişmek üzereyken *evlendik*. (s.81)	Biz-i= Belirtme durumu 1. çoğul kişi adılı Evlen-di-k= Belirli geçmiş zaman 1. çoğul kişiyle çekimlenmiş eylem

"Biz" ve "evlendik" sözcükleri, sözceye "ait olma", "bir ilişkinin parçası olma" gibi anlamlar yüklemiştir. Burada konuşucu sözceyi üzerine almış, sorumluluğunu üstlenmiştir. Yazarın duygularda ayrışmayı, yabancılaşmayı istememekte, aksine başka bir varlıkta karışmayı, bir diğerinin duygusal dünyasına girmeyi arzulamaktadır. Dilin, böylesi bir duygu durumunu somutlaştırması ilginçtir. Sözcede geçen bu iki göstergenin zihinde olumlu etkisi olduğu hâlde, sözceleme bağlamına göre geçmişte yaşanılan bir *umutsuzluğun sonucunu* içermektedir.

Tablo 38. Örnek sözce (37)

No	Sözce	Göstergeler
37	*İşte*, dünyada terk edilmiş ve sefil, dinlenmeye cesaret etmeden, *kendimi* bir fakirin el açmasından daha sefil hissederek yapayalnız**ım**. (s.65)	İşte = Gösterme belirteci Kendi-m-i= Belirtme durumunda 1. tekil kişi iyelik çekimli dönüşlülük adılı Yapayalnız-ım= Bildirme ekiyle çekimlenmiş pekiştirme adı

Sözcenin "işte" göstergesiyle başlaması söyleme hem doğal bir konuşma havası hem de duygusal bir ton vermektedir. Konuşucunun kendisine yönelik bu duygusal konuşma hali "yapayalnızım" yüklemiyle pekiştirilmiştir. Yazarın, duygusal iç dünyasını okuruyla paylaşırken seçtiği bu göstergeler, güçlendirme ve pekiştirme işlevine sahiptir. 1. tekil şahıs biçimindeki "yapayalnızım" isim yüklemi göstergesi hem baskın bir umutsuzluğu hem de çok güçlü bir yalnızlığı ve çaresizliği ifade etmektedir.

SONUÇ

Bir edebî romandan alınan sözcelerin derin yapısına baktığımızda, yazarın kullandığı biçimbirimler, oluşturduğu söz yapısı, kurduğu metin onun duygu ve düşüncelerini somutlaştıran yeni bir dil penceresinden açılan *kendine özgü bir söylem oluşumu* ortaya koyuyor. Açıkçası yazarın *sözü, dil* havuzundan okurların kalbine "yeni" bir ark açıp aktarıyor. Bu çalışmada görüldüğü üzere, Emile Zola'nın *Claude'un İtirafları* romanından seçtiğimiz sözcelerin büyük çoğunluğunda *dilde öznellik olgusu* dikkat çekmektedir. Yazarın ürettiği sözcelerde *öznellik* vurgusunun belirgin olması, romanın otobiyografik olma niteliğini güçlendirmektedir. Öyle ki, Emile Zola arkadaşlarıyla karşılıklı doğaçlama konuşur gibi yazmaktadır. Romanda birinci ağızdan ve mektup anlatım tarzının tercih edilmesi de bu savı desteklemektedir. Bu söylemin temelinde konuşma dili yapısı vardır. *Claude'un İtirafları* romanında öne çıkan diğer sözce grubu *ünlemsel sözcelerdir.* Dil-duygu bağlamında düşünüldüğünde *ünlemsel ifadelerin* yer aldığı sözceler, yazarın duygularını anlatmada belirleyici bir önem taşımaktadır. Ünlemsel ifadelerin yoğun kullanılması da gösteriyor ki *Claude'un İtirafları* romanı duygusal ve romantik yönü ağır basan bir yazınsal eserdir. Yoğunlukla kullanılan üçüncü sözce grubu ise *sorgulama* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu söylemsel oluşum türleri sözlü dil işleyişinin belirginleştiren biçimsel ve sözdizimsel göstergelerdir.

Yazar, birçok sözcede kahramanı Claude'a ya onun uzaktaki arkadaşlarına seslendiği mektuplarında, ya da kendi iç BEN'ine, benliğine çeşitli sorular sordurmaktadır. Bu farklı

sözce yapıları biçemsel düzlemde doğal olmakla birlikte, okurlara Edebiyatta Doğalcılık akımının en güzel söylem örneklerini sunmaktadır. Kısaca belirtelim ki *Claude'un İtirafları* romanı, *dilde öznellik olgusu, ünlemsel ifadeler* ve *sorgulama* sözcelerinin yoğun kullanımlarıyla yazarın duygu ve düşüncelerini yaşantısal olarak ve sıklıkla geçmişe gönderme yapmak suretiyle yansıtmaktadır. Bu yansıtım yazarın yapısal ve biçemsel olarak "söz"ünden de takip edilebilmektedir. Duygu-düşünce bağlamında romanın/romancının *söz*'ü, kişisel yaşamı edebî düzlemde ortaya koymaktadır. Bu oldukça bilinçli bir dilsel kullanımdır ve insana özgü duygu ve düşünceleri açık ve doğal bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Biz bu durum çalışmasında, *Claude'un İtirafları*'nın otobiyografik özellikler taşıdığını dilbilimsel ve biçembilimsel bir yaklaşımla göstermeye çalıştık. Yazar, toplumsal sorunları kendine özgü doğal bir anlatım tekniğiyle aktararak aslında hayatın, insanların ve bireyler arasındaki ilişkilerin, özellikle "kadın – erkek" ilişkilerinin karmaşıklığını ortaya koymuştur. Bu anlamda, topluma bir takım mesajlar verirken, bir şekilde tüm insanlığın da buradan kalıcı dersler almasını sağlamıştır. Bu çalışma bize Zola'nın özgün bir biçem ve söylem oluşturduğunu göstermekle birlikte, onu ve eserini anlamanın ne kadar zor bir iş olduğunu göstermiştir. Bu sebepledir ki, eserleri birçok dile çevrilen ve çevrilmekte olan Fransız Edebiyatı yazarlarından Emile Zola, tüm dünyada kalıcı iz bırakan ölümsüz klasikler arasında yerini almıştır.

Tablo 39. Kullanılan dilbilim terimler (Tr – Fr)

TÜRKÇE	FRANSIZCA
Anlamsal değer	Valeur sémantique
Anlamsal ilişki	Relation sémantique
Anlamsal işlev	Fonction sémantique
Biçembilim	Stylistique
Biçimbirim	Morphème
Bildirme sözcesi	Déclaration/Assertion
Bütünce Dilbilimi	Linguistique de corpus
Dağılımsal Dilbilgisi	Grammaire distributionnelle
Dilsel im/imge	Signe linguistique
Doğalcılık	Naturalisme
Duyusal im/imge	Signe émotive
Düşünsel im/imge	Signe cognitive
Geçmişe dönüş	Retour au passé
Geçmişe atıf/gönderme	Référence au passé
Geçmiş sözceleme	Enonciation passée
Gösterge	Signe
İleti	Message
İm/ge	Image
Karşıtlık	Antithèse
Odaklama	Focalisation
Öznellik	Subjectivité
Pragmatique	Edimbilim
Segmental	Parçasal (gösterge)
Serzeniş	Révolte
Sesletim ünlemi	Exclamation interjective
Sorgulama	Questionnement
Söylemsel devamlılık	Continuité discursive
Söylem	Discours

Söylem çözümlemesi	Analyse du discours
Söylem Dilbilimi	Linguistique du discours
Sözbilim	Rhétorique
Sözce	Enoncé
Sözceleme	Enonciation
Sözceleme anı/zamanı	Moment d'énonciation
Sözceleme Dilbilimi	Linguistique énonciative
Sözceleme durumu	Situation d'énonciation
Suprasegmental	Parçaüstü (gösterge)
Toplumdilbilimi	Sociolinguistique
Ünlemsel ifade	Exclamation
Ünlemsel sesletim	Interjection exclamative
Yineleme / Tekrarlama	Répétition

KAYNAKÇA

Çetişli, İ. (2011). *Batı edebiyatında akımlar.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Dupriez, B. (1984). *Gradus. Les procédés littéraires*. Paris : (UGE) Union Générale d'Éditions.

Jakobson, R. (1963). *Essais de linguistique générale*. Trad. en français par N. Ruwet. Paris: Les Éditions de Minuit.

Kefeli, E. (2009). *Metinlerle batı edebiyatı akımları.* İstanbul: Akademik Kitaplar.

Kıran, Z. & Kıran Eziler, A. (2001). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Maingueneau, D. (2009). *Les termes clés de l'analyse du discours*. Paris: Seuil.

Mazière, F. (2005). *L'analyse du discours*. Collection Que sais-je? Paris: PUF.

Saussure, F. (1998). *Genel dilbilim dersleri*. Çev. B. Vardar. İstanbul: Multilingual Yayınevi.

Vardar, B. (2001). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınevi.

Vardar, B. (1998). *Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri*. İstanbul: Multilingual Yayınevi.

Yılmaz, S. & Uras Yılmaz, A. (2009). *Principes théoriques de la linguistique générale* (Dilbilimin kuramsal ilkeleri). Paris: Service de Reprographie de l'Inalco, Langues'O.

Zola, E. (1909). *La Confession de Claude*. Paris: Biblothèque Charpentier. 1. Baskı: 1865.

Zola, E. (1909). *La Confession de Claude*. Paris: Les Editions Fasquelle.

Zola, E. (2000). *La Confession de Claude*. Bruxelles: Editions Ancrage.

Zola, E. (2011). *Claude'un İtirafları.* Çev. S. Yılmaz. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.